

PREHLAD VYBRANÝCH ROZHODNUTÍ ÚSTAVNÉHO SÚDU SLOVENSKEJ REPUBLIKY

za obdobie február 2012
Plénum

Nálezy:

spisová značka	PL. ÚS 6/09
súdca spravodajca	Rudolf Tkáčik
druh konania	čl. 125 konanie o súlade právnych predpisov (zásada „tri krát a dost“)
druh rozhodnutia a spôsob vybavenia	nález – nevyhovené, v časti zastavené
dátum rozhodnutia	2. novembra 2011
dotknuté články ústavy, ústavných zákonov a medzinárodných zmlúv	čl. 16 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky čl. 3, čl. 5 ods. 4 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd
skutkový stav a základné fakty	<p>Navrhovateľ Okresný súd Pezinok podal návrh na začatie konania o súlade právnych predpisov - § 47 ods. 2 zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov (ďalej len „Trestný zákon“) s čl. 3 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) a s čl. 16 ods. 2 ústavy a o súlade § 67 ods. 3 Trestného zákona s čl. 5 ods. 4 dohovoru a s čl. 10 ods. 1 a 3 Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach (ďalej len „pakt o občianskych a politických právach“) v súvislosti s trestným konaním, ktoré vedie pre zločin vydierania podľa § 189 ods. 1 a ods. 2 písm. a) Trestného zákona a iné.</p> <p>Z podania navrhovateľa vyplynulo, že pokiaľ by došlo k uznaniu viny obžalovaného v označenom trestnom konaní, musel by mu byť uložený trest v zmysle § 47 ods. 2 Trestného zákona, pričom by sa na daný prípad vzťahoval aj § 67 ods. 3 Trestného zákona zakazujúci (v znení platnom a účinnom v čase podania návrhu) podmienené prepustenie odsúdeného, ktorému bol uložený trest podľa § 47 ods. 2 Trestného zákona, z výkonu doživotného trestu odňatia slobody.</p> <p>Navrhovateľ poukázal na zásadu humánnosti a rešpektovania ľudskej dôstojnosti obsiahnutú v právnej úprave základných práv a slobôd vrátane čl. 3 dohovoru a čl. 16 ods. 2 ústavy zakazujúcich neľudské, kruté a ponižujúce zaobchádzanie alebo tresty.</p> <p>Neľudskosť trestu v prípade aplikácie § 47 ods. 2 Trestného zákona videl navrhovateľ v spôsobe jeho ukladania (podmienkach na jeho uloženie), keď ho súd musí obligatórne uložiť len na základe formálneho zistenia predchádzajúcich potrestaní páchatel'a, a to bez možnosti preskúmania okolností týkajúcich sa jeho osoby, možnosti jeho nápravy, okolností prejednávaneho prípadu, predchádzajúcich odsúdení, ako aj bez možnosti zohľadnenia času, ktorý uplynul od predchádzajúcich potrestaní, a bez posúdenia, či uloženie takéhoto trestu vyžaduje účinná ochrana spoločnosti.</p> <p>Podľa názoru navrhovateľa musí byť pri ukladaní doživotného trestu odňatia slobody vždy dokazované, či je, alebo nie je nádej, že by páchatel'a bolo možné napraviť trestom odňatia slobody na určitú dobu, t. j. do dvadsaťpäť rokov, tak ako to je v § 47 ods. 1 písm. b) Trestného zákona. Keďže § 47 ods. 2 Trestného zákona vyslovene ustanovuje, že trest odňatia slobody súd uloží aj bez splnenia tejto podmienky, odporuje tým zásade proporcionality (primeranosti), pretože každá sankcia (tak trest, ako aj ochranné opatrenie) by mala byť stanovená proporcionálne (primerane) k svojmu účelu. Rozhodujúcim kritériom na uloženie doživotného trestu odňatia slobody nemôže byť len zákonom (§ 47 ods. 2 Trestného zákona) stanovená prezumpcia nenapraviteľnosti</p>

	<p>páchateľa a jeho predpokladaný sklon k ďalšiemu páchaniu trestnej činnosti bez toho, aby sa skúmala konkrétna osobnosť páchatel'a, prognóza jeho budúceho správania atď. Podľa názoru navrhovateľa by zákon nemal vyslovene upravovať takéto prezumpcie a vylučovať tak akékoľvek dokazovanie v tomto smere.</p> <p>Vo vzťahu k § 67 ods. 3 Trestného zákona navrhovateľ uviedol, že čl. 5 ods. 4 dohovoru a judikatúra ESLP vyžaduje dostatočnú súdnu kontrolu zákonnosti ďalšieho trvania zbavenia osobnej slobody, či už má formu trestu alebo zabezpečovacieho opatrenia, ak pozbavenie osobnej slobody nebolo uložené výlučne ako sankcia zodpovedajúca závažnosti činu, ale z dôvodu nebezpečnosti páchatel'a vyplývajúcej z jeho recidívy, t. j. z dôvodu, ktorý podlieha vývoju a môže sa meniť v priebehu času. V takomto prípade, ak odpadol dôvod, na základe ktorého bolo odňatie slobody v rozsudku uložené, ďalšie pokračovanie odňatia slobody sa podľa navrhovateľa stáva z hľadiska dohovoru „nezákonným“. Ustanovenie § 67 ods. 3 Trestného zákona však vylučuje akúkoľvek, aj teoretickú možnosť podmieneného prepustenia z výkonu trestu odňatia slobody a znamená trvalé zbavenie osobnej slobody odsúdeného, odoberajúc mu akúkoľvek nádej na možné budúce začlenenie sa do spoločnosti po prípadnej náprave.</p> <p>Zmena napadnutých ustanovení Trestného zákona.</p> <p>Po podaní návrhu navrhovateľa sa Národná rada 3. decembra 2009 uzniesla na zákone č. 576/2009 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov a o zmene zákona č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov (ďalej len „novela Trestného zákona“ alebo „zákon č. 576/2009 Z. z.“), a ktorý nadobudol účinnosť 1. januára 2010. Novela Trestného zákona sa v čl. I bod 5, 6, 7 a 9 priamo dotkla posudzovaného § 47 ods. 2 a § 67 ods. 3 Trestného zákona.</p> <p>Došlo k zásadnej zmene relevantnej časti § 47 ods. 2 Trestného zákona, čo sa týka podmienok a pravidiel ukladania trestu v prípadoch, na ktoré sa vzťahuje zásada „trikrát a dost“. Zákonodarca na rozdiel od predošlej právnej úpravy zaviazal súdy povinne skúmať podmienky (inak všeobecne platné) na uloženie trestu odňatia slobody na doživotie v každom individuálnom prípade uplatnenia uvedenej zásady a uložiť tento trest, iba ak sú tieto podmienky splnené. V opačnom prípade súd uloží páchatel'ovi trest odňatia slobody na 25 rokov a ak tomu bránia okolnosti hodné osobitného zreteľa, súd uloží trest odňatia slobody s dolnou hranicou 20 rokov.</p> <p>Druhé z napadnutých ustanovení – § 67 ods. 3 – novela Trestného zákona obsahovo zmenila do tej miery, že platný právny stav celkom vylučuje akúkoľvek súvislosť zákazu podmieneného prepustenia páchatel'a odsúdeného na doživotie so zásadou „trikrát a dost“, teda s aplikáciou § 47 ods. 2 Trestného zákona.</p> <p>Nadväzne na novelizáciu Trestného zákona navrhovateľ podaním doručeným ústavnému súdu 21. januára 2010 upravil a doplnil svoj pôvodný návrh. V tomto podaní napokon navrhovateľ upravil (zúžil) aj petit pôvodného návrhu v posudzovanej veci tak, že aj naďalej žiada vysloviť nesúlad § 47 ods. 2 Trestného zákona s čl. 16 ods. 2 ústavy a s čl. 3 dohovoru, avšak návrh týkajúci sa nesúladu § 67 ods. 3 Trestného zákona s čl. 5 ods. 4 dohovoru a s čl. 10 ods. 1 a 3 paktu o občianskych a politických právach z novo formulovaného petitu vypustil.</p>
ratio decidendi	<p>Podľa § 47 ods. 1 Trestného zákona trest odňatia slobody na doživotie môže súd uložiť iba za trestný čin, za ktorý to tento zákon v osobitnej časti dovoľuje, a len za podmienok, že</p> <ol style="list-style-type: none"> uloženie takého trestu vyžaduje účinná ochrana spoločnosti a nie je nádej, že by páchatel'a bolo možné napraviť trestom odňatia slobody na dobu do dvadsaťpäť rokov. <p><u>Podľa § 47 ods. 2 Trestného zákona (v znení účinnom do 1. januára 2010)</u> ak súd odsudzuje páchatel'a za niektorý z dokonaných trestných činov taxatívne uvedených v tomto odseku, ktorý už bol za takéto trestné činy, hoci aj v štádiu pokusu, dvakrát potrestaný nepodmienečným trestom odňatia slobody, uloží mu trest odňatia slobody na doživotie, a to aj bez splnenia podmienok uvedených v odseku 1. Súd môže takémuto páchatel'ovi uložiť trest odňatia slobody na dvadsaťpäť rokov len vtedy, ak sú splnené podmienky uvedené v § 39 ods. 1 alebo 2.</p> <p><u>Podľa § 47 ods. 2 Trestného zákona (v znení účinnom od 1. januára 2010)</u> ak súd odsudzuje páchatel'a za niektorý z dokonaných trestných činov taxatívne uvedených v tomto odseku, ktorý už bol za takéto trestné činy, hoci aj v štádiu pokusu, dvakrát</p>

potrestaný nepodmienečným trestom odňatia slobody, uloží mu trest odňatia slobody na doživotie, ak sú splnené podmienky uvedené v odseku 1; inak mu uloží trest odňatia slobody na dvadsaťpäť rokov, ak tomu nebránia okolnosti hodné osobitného zreteľa. Súd však nemôže takému páchatel'ovi uložiť trest odňatia slobody pod dvadsať rokov.

§ 67 ods. 3 Trestného zákona (v znení účinnom do 1. januára 2010) osoba opätovne odsúdená na trest odňatia slobody na doživotie alebo osoba odsúdená na tento trest podľa § 47 ods. 2 nemôže byť podmiennečne prepustená.

§ 67 ods. 3 Trestného zákona (v znení účinnom od 1. januára 2010) osoba opätovne odsúdená na trest odňatia slobody na doživotie nemôže byť podmiennečne prepustená.

V priebehu konania pred ústavným súdom došlo s účinnosťou od 1. januára 2010, t. j. po prijatí návrhu na začatie konania uznesením ústavného súdu z 27. mája 2009, k zmene napadnutých ustanovení novelou Trestného zákona.

1. Ustanovenie § 47 ods. 2 Trestného zákona aj napriek zmene v dôsledku novelizácie vykonanej zákonom č. 576/2009 Z. z. nestratilo z formálneho hľadiska platnosť. Pokiaľ ide o obsah zmien, ústavný súd uviedol, že ich považuje za významné. Na druhej strane je nesporné, že podstata tohto ustanovenia z hľadiska uplatňovania zásady „trikrát a dost“ zostala zachovaná. Ústavný súd vzal do úvahy, že navrhovateľ aj po novele Trestného zákona trval, aj keď v čiastočne modifikovanej podobe, na dôvodoch tejto časti návrhu, ako aj opačný názor vlády, ktorá v ostatnom stanovisku navrhla konanie aj o tejto časti návrhu zastaviť, a priklonil sa k záveru, že predmet konania ani podmienky konania z hľadiska aplikovateľnosti tohto ustanovenia Trestného zákona v prerušenom súdnom konaní pred navrhovateľom nezanikli.

2. V prípade zmeny napadnutého § 67 ods. 3 zavedenej novelou Trestného zákona došlo z textu tohto ustanovenia k vypusteniu odkazu na § 47 ods. 2 Trestného zákona, teda aj vylúčeniu bezprostrednej aplikovateľnosti § 67 ods. 3 Trestného zákona v prípade uloženia trestu podľa § 47 ods. 2 Trestného zákona, na čo zhodne poukázali vo svojich stanoviskách národná rada aj vláda.

Vzhľadom na uvedené ústavný súd v súlade s § 41a ods. 4 zákona o ústavnom súde konanie o návrhu v časti týkajúcej sa vyslovenia nesúladu § 67 ods. 3 Trestného zákona s čl. 5 ods. 4 dohovoru a s čl. 10 ods. 1 a ods. 3 paktu o občianskych a politických právach zastavil.

Mantinely trestného zákonodarstva vymedzené ústavou a dohovorom

Oblasť trestného práva patrí tradične do sféry zvrchovanej právomoci štátov.

Ústava, koncepcia dohovoru a judikatúra ESLP profilujú základné princípy trestného systému právneho štátu, ktoré možno zaradiť do niekoľkých okruhov týkajúcich sa vo všeobecnosti podmienok trestnej zodpovednosti, povinnosti kriminalizovať isté druhy konaní a naopak zákazu kriminalizovať isté druhy konaní, procesných záruk spravodlivého konania, ako aj ukladania a výkonu sankcií.

Princíp zákonnosti (nullum crimen, nulla poena sine lege) a zákaz spätnej pôsobnosti Trestného zákona (zákaz retroaktivity) sú ako fundamentálne právne princípy európskej právnej kultúry dohovorom výslovne zaručené (čl. 7 ods. 1 dohovoru). Ich korelát v ústave predstavujú čl. 49 a čl. 50 ods. 6 ústavy. V súlade s konceptom právneho štátu je ich účelom zaistiť ochranu slobody jednotlivca pred svojvoľným stíhaním, odsúdením či potrestaním.

Dohovor ponecháva štátom voľnosť pri určení určitého konania alebo opomenutia za trestný čin, pokiaľ nepredstavuje normálny výkon niektorého z práv ním chránených (napr. rozsudok ESLP z 8. júna 1976 vo veci Engel a iní proti Holandsku, ods. 81).

Z judikatúry ESLP vyplýva na druhej strane pre zmluvné štáty dohovoru povinnosť „kriminalizovať“ niektoré druhy konaní. K povinnosti zmluvných štátov nezasahovať do práv a slobôd garantovaných dohovorom pristupuje ich pozitívny záväzok poskytnúť uvedeným právam a slobodám ochranu nevyhnutnú na zaistenie ich účinného rešpektovania. Tento záväzok požaduje predovšetkým prijatie adekvátnych opatrení na predchádzanie porušovania práv a na uplatnenie sankcií za porušenia, ku ktorým už došlo.

Problematiky trestných sankcií sa týka viacero ustanovení dohovoru a jeho dodatkových protokolov [napr. čl. 2 ods. 1 dohovoru a Protokol č. 6 k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, čl. 3, čl. 4 ods. 3 písm. a), čl. 5 ods. 1 písm. a), d), e) a čl. 7 dohovoru a nepriamo aj ďalšie ustanovenia]. Základný princíp, podobne ako pri podmienkach trestnej zodpovednosti, predstavuje princíp zákonnosti (nulla poena

sine lege) vyžadujúci ukladanie trestu (trestných sankcií) výlučne na základe zákona a vylučujúci uloženie prísnejšieho trestu, než aký bolo možné uložiť na základe zákona účinného v čase spáchania trestného činu.

Stanovenie systému trestných sankcií, podmienok ich ukladania a výkonu či stanovenie hraníc trestných sadziieb patrí do právomoci štátov, alebo inak povedané, zákonodarcu. Limitujúcim ustanovením v tomto smere je predovšetkým čl. 3 dohovoru zakazujúci mučenie a neľudské či ponižujúce zaobchádzanie alebo tresty. Obdobnú ochranu zaručuje ústava aj prostredníctvom čl. 16 ods. 2.

Immanentnou súčasťou každého trestu je povinnosť dotknutej osoby podrobiť sa zásahu do svojich práv v súlade s požiadavkami trestného systému za okolností, ktoré majú okrem iného vyjadrovať aj sociálne odsúdenie spáchaného trestného činu. Preto je pochopiteľné, že vo väčšine, ak nie vo všetkých prípadoch súdom nariadeného potrestania môže potrestaný prežívať pocity poníženia, prípadne duševné či fyzické nepohodlie, ktoré môže vnímať ako „strádanie“ či „utrpenie“. Pre účely čl. 3 dohovoru však musí ísť o zaobchádzanie alebo trest spôsobujúci psychické alebo fyzické utrpenie dosahujúce určitý stupeň (závažnosť), aby ho bolo možné kvalifikovať ako mučenie alebo neľudské zaobchádzanie či trest. Podobne aj v prípade ponižujúceho trestu musí pokorenie alebo poníženie dosiahnuť určitý stupeň a charakter, ktorý je odlišný od prvku poníženia obsiahnutého v treste vo všeobecnosti (napr. rozsudok ESĽP z 15. marca 1978 vo veci Tyrer proti Spojenému kráľovstvu, ods. 29, 30).

Na druhej strane ESĽP zdôraznil, že nie je nikdy prípustné uchýliť sa k trestom, ktoré sú v rozpore s čl. 3 dohovoru, akýkoľvek by mal byť ich odstrašujúci účinok (rozsudok ESĽP z 15. marca 1978 vo veci Tyrer proti Spojenému kráľovstvu, ods. 31). Prípadný rozpor trestu s čl. 3 dohovoru by nebolo možné ospravedlniť tým, že ho možno pokladať za efektívny z hľadiska prevencie. Trest nestráca charakter neľudského trestu, prípadne ponižujúceho trestu iba na základe skutočností, že ho v súvislosti s regulovaním zločinnosti možno pokladať za efektívny zstrašujúci prostriedok alebo že v skutočnosti takým prostriedkom aj je.

Z judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva vyplýva, že aj aplikácia takých druhov trestov a zabezpečovacích (ochranných) opatrení, ktoré na jednej strane samy osebe nemožno kvalifikovať ako neľudské alebo ponižujúce, môže viesť k porušeniu čl. 3 dohovoru, ak by ich spôsob a okolnosti ukladania alebo vykonávania robil neľudskými či ponižujúcimi.

Otázku primeranosti trestov samotných vo vzťahu k jednotlivým trestným činom ustanoveným trestnou legislatívou jednotlivých štátov však Európsky súd pre ľudské práva považuje predovšetkým za doménu ich právomocí. V rámci svojej judikatúry uviedol, že v prípadoch posudzovania individuálnych sťažností nie je jeho úlohou preskúmať príslušné právne predpisy a prax in abstracto, ale obmedziť sa, nakoľko je to možné, na posúdenie konkrétneho prípadu pre účely zistenia, či spôsob, akým boli uvedené predpisy aplikované alebo sa dotkli sťažovateľa, viedol k porušeniu dohovoru. Zároveň konštatoval, že dohovor vo všeobecnosti nemôže slúžiť ako základ pre spochybnenie dĺžky trestu právoplatne uloženého príslušným súdom. Iba vo výnimočných prípadoch by dĺžka trestu mohla vzbudzovať pochybnosti o jeho zlučiteľnosti s čl. 3 dohovoru.

Ani uloženie trestu odňatia slobody na doživotie dospelému páchatelovi nie je samo osebe zakázané alebo v rozpore s čl. 3 či akýmkoľvek iným článkom dohovoru, pokiaľ nezbavuje odsúdeného akejkoľvek nádeje (vyhliadky) na prepustenie, teda ak vnútroštátne právo poskytuje možnosť podmieneného prepustenia z výkonu takéhoto trestu, prípadne možnosť jeho preskúmania a následného zmiernenia, odpustenia či ukončenia. Naopak, uloženie trestu odňatia slobody na doživotie bez akejkoľvek možnosti skoršieho prepustenia môže viesť k porušeniu čl. 3 dohovoru aj v prípade dospelého páchatela (napr. rozsudok ESĽP z 12. februára 2008 vo veci Kafkaris proti Cypru, ods. 95 až 99 a tam citovaná judikatúra).

Výbor ministrov Rady Európy v rezolúcii R (76) 2 prezentoval stanovisko, že pri doživotnom treste by sa po 8 až 14 rokoch mala preskúmať možnosť podmieneného prepustenia a takáto kontrola by sa potom mala následne opakovať v pravidelných intervaloch.

Európsky súd pre ľudské práva sa vyjadril aj k otázke inštitútu recidívy, a síce v tom zmysle, že riešenie otázok týkajúcich sa jej zakotvenia v trestnom zákonodarstve, spôsobu jej prevedenia a odôvodnenia režimu tohto inštitútu vyplýva z ich právomocí štátov

dohovoru, ktorou disponujú pre účely rozhodovania o svojej trestnoprávnej politike, ku ktorej sa ESLP v zásade nemá vyjadrovať. Zmluvné strany dohovoru majú zároveň voľnosť na zmenu svojej trestnoprávnej politiky, najmä na posilnenie represie vo vzťahu k trestným činom bez toho, že by to spôsobovalo problémy z pohľadu dohovoru (rozsudok ESLP z 29. marca 2006 vo veci Achour proti Francúzku, ods. 44).

Z hľadiska predmetu tohto konania treba spomenúť aktuálne rozhodnutie ESLP (rozhodnutie č. 26621/10 vyhlásené 7. júna 2011) vo veci Maričák proti Slovenskej republike. Sťažovateľ bol podľa zásady „trikrát a dost“ odsúdený (okrem iného za lúpež) na 25-ročný trest odňatia slobody a namietal porušenie čl. 3 dohovoru, a to aj v súvislosti s predmetným konaním o súlade § 47 ods. 2 a § 67 ods. 3 Trestného zákona s ústavou a dohovorom. Európsky súd pre ľudské práva vyhlásil jeho sťažnosť za neprijateľnú a v odôvodnení svojho rozhodnutia opakovane (s odvolaním sa na vec Sawoniuk v. Spojené kráľovstvo) zdôraznil, že otázka neprimeranosti trestu nespadá pod ustanovenia dohovoru, a nie je jeho úlohou rozhodnúť o tom, aká je primeraná doba trestu odňatia slobody v konkrétnom prípade. Zlé zaobchádzanie („ill treatment“) musí v sebe zahŕňať minimálnu mieru krutosti, ak má spadať pod čl. 3 dohovoru. Zákonné opatrenie spojené s pozbavením osobnej slobody, ako zdôraznil ESLP, je často spojené s prvkom utrpenia alebo poníženia a štát musí v súlade s čl. 3 dohovoru zabezpečiť, aby miera utrpenia nepresahovala nevyhnutnú mieru.

Posúdenie súladnosti napadnutého § 47 ods. 2 Trestného zákona v platnom znení s ústavou a dohovorom

V konkrétnych okolnostiach bolo úlohou ústavného súdu posúdiť, či vo svetle námietok a argumentácie navrhovateľa mohlo, či nemohlo v danom prípade dôjsť zo strany zákonodarcu k nerešpektovaniu základných práv a slobôd všetkých tých (skutočných aj potenciálnych) páchatel'ov trestnej činnosti, u ktorých sa má aplikovať § 47 ods. 2 Trestného zákona. Na tento účel bolo potrebné podrobiť napadnutú normu testu ústavnosti vo vzťahu k relevantným ústavným princípom vyplývajúcim najmä z čl. 1 ods. 1 v spojení s čl. 13 ods. 4 ústavy, a to i napriek tomu, že navrhovateľ explicitne nenamieta rozpor označeného ustanovenia Trestného zákona ani s jedným z týchto článkov ústavy. V tejto súvislosti už totiž ústavný súd vo svojej judikatúre vyslovil, že čl. 1 ods. 1 ústavy, ako aj ďalšie ústavné normy, ktoré majú charakter všeobecných ústavných princípov (napr. čl. 2 ods. 2, čl. 12 ods. 1 a čl. 13 ods. 1 až 4 ústavy), sú vždy implicitnou súčasťou rozhodovania ústavného súdu, t. j. aj súčasťou rozhodovania podľa čl. 125 ods. 1 ústavy.

V danom prípade je na „misky váh“ položená ochrana základných práv a slobôd páchatel'a, u ktorého sa aplikuje § 47 ods. 2 Trestného zákona, na ochranu ktorých zákonodarca nemôže rezignovať, a ochrana základných práv a slobôd obetí (i potenciálnych) ním páchanej trestnej činnosti. Inými slovami, je potrebné posúdiť, či a ako sa zákonodarca zhostil úlohy potrebného vyvažovania ochrany ľudských práv v týchto dvoch polohách. Podľa stabilizovanej judikatúry ústavného súdu musí zásah do ústavou garantovaných práv vychádzať z princípu proporcionality, ktorý je vlastný právnemu štátu, zvlášť jeho materiálnemu chápaniu. Podstatu a obsah princípu proporcionality ústavný súd vymedzil už v náleze sp. zn. PL. ÚS 3/00.

1. Obsahom prvého kroku testu proporcionality je posudzovanie príslušnej právnej normy z hľadiska možného naplnenia sledovaného účelu (z ústavného hľadiska predovšetkým v kontexte s druhou vetou čl. 13 ods. 4 ústavy). Účel (cieľ) alebo tiež vhodnosť napadnutej právnej úpravy nie je v nej (tak ako obvykle ani v iných zákonných normách) explicitne vyjadrený, implicitne však nesporne z nej, najmä však z prvej časti druhej hlavy Trestného zákona možno vyvodiť, že jej účelom je (i) ustanoviť trest ako právny následok spáchania trestného činu (§ 31 ods. 1 Trestného zákona), (ii) zabezpečiť ochranu spoločnosti pred páchatel'om (§ 34 ods. 1 Trestného zákona).

Takto formulovaný cieľ (účel), resp. vhodnosť napadnutej právnej úpravy považuje ústavný súd za legitímny.

2. V rámci druhého kroku (štádia) testu proporcionality (kritérium nevyhnutnosti) treba posúdiť, či príslušné legislatívne opatrenie spôsobujúce obmedzenie ústavou garantovaných práv bolo v okolnostiach posudzovanej veci naozaj nevyhnutné, teda či na dosiahnutie legitímneho cieľa nebol k dispozícii aj menej obmedzujúci, resp. menej invazívny či šetrnejší právny prostriedok.

Toto kritérium je kľúčové na posúdenie návrhu, a to aj (alebo najmä) v intenciách obsahu námietok a dôvodov navrhovateľa, ktorý výšku trestu (právny prostriedok) v

napadnutom ustanovení § 47 ods. 2 Trestného zákona považuje za neprimeranú, uplatňovanie zásady „trikrát a dost“ považuje za exemplárne trestanie a navyše aj za nástroj trestného práva, ktorý navyše neadekvátne prioritizuje generálnu prevenciu na úkor individuálnej prevencie.

Trest ukladaný pri aplikácii § 47 ods. 2 Trestného zákona sa týka výlučne páchatel'a, ktorý už bol (najmenej) dvakrát potrestaný nepodmienečným trestom odňatia slobody, t. j. takýto trest aj vykonal. Je len logické, že pri spáchaní ďalšieho trestného činu rovnakej alebo obdobnej povahy musí ísť o nepodmienečný trest odňatia slobody, a to pri zníženej nádeji na nápravu aj trest vo vyššej výmere. Ďalším dôležitým aspektom je, že dispozičná časť tohto ustanovenia vychádza z toho, že všetky (najmenej) tri trestné činy musia spadať do kvalifikovanej kategórie typovo zvlášť závažných trestných činov, prevažne násilnej povahy. Ak má byť naplnená účinná ochrana spoločnosti, je nevyhnutné v uvedených súvislostiach celkom jednoznačne zdôrazniť skutočnosť, že ochranu spoločnosti v tomto prípade predstavuje už spomenutý postulát normotvorby vôbec, t. j. že zákonodarca je povinný dbať na ochranu základných práv a slobôd každého, teda okrem páchatel'a aj jeho potenciálnych obetí, ktorí sú pri uvedených druhoch trestnej činnosti ohrození na takých základných právach a slobodách či hodnotách, ako je právo na život, zdravie, osobnej slobody, cti a integrity, ľudskej dôstojnosti, ochrany majetku a pod.

V neposlednom rade trest ustanovený v § 47 ods. 2 Trestného zákona v platnom znení, resp. jeho výkon akceptuje aj primeranú mieru individuálnej aj generálnej prevencie, keďže umožňuje návrat do spoločnosti a zároveň má potenciál odradiť iných od páchania trestnej činnosti.

Na tomto základe ústavný súd konštatuje, že napadnuté ustanovenie obstojí aj z hľadiska nevyhnutnosti a primeranosti právnych prostriedkov, ktoré zákonodarca v napadnutom § 47 ods. 2 Trestného zákona zvolil a v jeho úvahe ako normotvorcu v oblasti trestného zákonodarstva posilnenú výslovným splnomocnením v ústave [čl. 49, čl. 72 a čl. 86 písm. a) ústavy] nemožno identifikovať svojvôľu.

Absencia spravodlivosti prejavená v nerovnosti páchatel'ov v zmysle namietanom navrhovateľom nemá svoje opodstatnenie. Ústavný súd bez toho, aby to považoval za potrebné podrobnejšie odôvodňovať, vychádzajúc z judikatúry konštatuje, že práve opakované páchanie kvalifikovaných trestných činov páchatel'ov, u ktorých je potrebné aplikovať § 47 ods. 2 Trestného zákona, je konkrétnym príkladom ich akceptovateľného znevýhodnenia oproti ostatným páchatel'om.

Za ústavnoprávny problém, najmä v spojení s čl. 50 ods. 1 ústavy môže byť považovaná otázka obligatórnosti trestu v napadnutej právnej norme. Z dôvodovej správy k zákonu č. 171/2003 Z. z. (ktorým sa menil a dopĺňal Trestný zákon) vyplýva, že cieľom zákonodarcu nebolo ustanoviť zásadu „trikrát a dost“ primárne ako nástroj generálnej prevencie, ale skôr ako nástroj účinnej ochrany spoločnosti pred páchatel'mi, pri ktorých sa v trestnom konaní preukáže absencia nádeje na ich nápravu trestom nižšej výmery. Ak nemá byť v nesúlade s ústavou zákonné zakotvenie obligatórneho trestu ako také – a ústavný súd ani v komparatívnej analýze, ani v judikatúre EŠLP pre to nenachádza relevantný dôvod – potom neexistuje ani dôvod, pre ktorý by obligatórne tresty a priori mali a mohli byť v nesúlade so zákazom krutého a neľudského zaobchádzania. Zároveň však chce ústavný súd zdôrazniť, že rozhodnutie súdu o vine a treste je jedným, neoddeliteľným rozhodnutím, nejde o dve samostatné rozhodnutia jedno o vine a druhé o treste. Navyše, v platnej podobe § 47 ods. 2 Trestného zákona umožňuje primeranú sudcovskú úvahu aj v časti rozhodovania o treste.

Zákonodarca prijatím predmetnej právnej úpravy reagoval na situácie, keď páchatel' už dvakrát odsúdený za niektorý z trestných činov uvedených v § 47 ods. 2 Trestného zákona sa opätovne dopustil niektorého z tu vymedzených trestných činov, ktoré spadajú do kategórie typovo zvlášť závažných, ktorých objektom sú základné práva a slobody predstavujúce najdôležitejšie hodnoty v demokratickej spoločnosti, ako sú život, zdravie, osobná sloboda a pod., na dôslednú ochranu ktorých, vrátane u potenciálnych obetí, nesmie žiadny štát riadiaci sa princípmi materiálneho právneho štátu rezignovať. Navyše, ide o (kvalifikovanú) recidívu po predchádzajúcom dvojnásobnom odsúdení na nepodmienečný trest odňatia slobody a následnom potrestaní, čo signalizuje, že výchovné pôsobenie predchádzajúcich trestov sa minulo účinkom. Ide teda o okolnosti plne odôvodňujúce zvýšenú mieru ochrany trestno-právnymi nástrojmi.

Zákonodarca zakotvením tzv. zásady „trikrát a dost“ sledoval legitímny cieľ, ochranu spoločnosti pred závažnou trestnou činnosťou recidivistov, u ktorých v poradí tretie spáchanie trestného činu preukazuje ľahostajnosť k hodnotovému systému spoločnosti, čo odôvodňuje prísnejšiu represiu pre dosiahnutie účelu trestu.

V danom prípade pri rešpektovaní legitímneho cieľa bol zákonodarca povinný vyvažovať medzi ohrozenými ústavnými právami, princípmi, hodnotami a právom páchatel'a nebyť potrestaný neľudským trestom. Ak sa tejto úlohy zhostil tak, že (1) podmienil aplikáciu § 47 ods. 2 Trestného zákona taxatívne stanovenými trestnými činmi, ktoré už vo svojej podstate spôsobujú porušenie najvýznamnejších práv obetí a ústavných hodnôt vôbec, a (2) na strane páchatel'a opätovne podmienil jeho potrestanie prísnejším trestom len presne vymedzenou recidívou, dostatočne presvedčivo aproboval aj vhodnosť a dôvodnosť tohto represívneho opatrenia.

Uloženie trestu odňatia slobody podľa ustanovení § 47 ods. 2 Trestného zákona nepochybne trestu prísneho za okolností, keď páchatel' spáchaním mimoriadne závažného trestného činu po predchádzajúcom dvojnásobnom potrestaní za takéto trestné činy prejaví úplnú ľahostajnosť k hodnotovému spoločenskému systému a signalizuje svojim správaním vysokú mieru rizika ďalšej recidívy, nenarušuje vo všeobecnosti predstavy o primeranosti trestania, pretože potreba preventívnej ochrany spoločnosti sa javí za takýchto okolností ako nevyhnutná.

Z hľadiska prísnosti trestu, teda primeranosti (v užšom zmysle) zvolených právnych prostriedkov, najmä v niektorých, i keď vychádzajúc z doterajšej súdnej praxe skôr ojedinelých prípadoch, sa posudzovaná zákonná úprava môže javiť na hrane ústavnosti. Ústavný súd po zvážení všetkých ústavnoprávnych aspektov s prihliadnutím na zvrchovanú právomoc zákonodarcu určovať limity trestnej politiky a súčasne riadiac sa zásadou sebaobmedzenia a zdržanlivosti (m. m. PL. ÚS 3/09, I. ÚS 76/2011) však dospel k záveru, že obsah § 47 ods. 2 Trestného zákona nezasahuje do uznávaných a v danom prípade relevantných ústavných princípov vyplývajúcich najmä z čl. 1 ods. 1 a ďalších súvisiacich článkov ústavy do takej miery, aby bolo možné z toho vyvodiť, že tresty z neho vyplývajúce sú trestami krutými a neľudskými, a teda že napadnuté ustanovenie nie je v súlade s čl. 16 ods. 2 ústavy a čl. 3 dohovoru.

Uvedené dôvody boli podľa názoru ústavného súdu dostatočné na to, aby ústavný súd návrhu na vyslovenie nesúladu § 47 ods. 2 Trestného zákona s čl. 16 ods. 2 ústavy a čl. 3 dohovoru nevyhovel.

Podľa § 32 ods. 1 zákona o ústavnom súde k nálezu čo sa týka výroku pripájajú odlišné stanoviská sudkyne Ivetta Macejková, Milan Ľalík, Ľubomír Dobřík a čo sa týka odôvodnenia rozhodnutia, pripája odlišné stanovisko sudkyňa Ľudmila Gajdošíková a sudcu Ľajosa Mészároša.

Odlišné stanovisko sudcov JUDr. Ivetty Macejkovej a JUDr. Milana Ľalíka.

S rozhodnutím väčšiny pléna ústavného súdu sp. zn. PL. ÚS 6/09 z 2. novembra 2011 v bode 2, ktorým ústavný súd nevyhovel návrhu na vyslovenie nesúladu napadnutých ustanovení zákona, nesúhlasíme z týchto dôvodov:

Zákonodarca má nespochybniteľné právo formovať trestnú politiku štátu, toto jeho právo však nie je absolútne. Zákonodarca je totiž v rámci svojej normotvornej činnosti významne limitovaný, a to povinnosťou zaistiť súlad právnej úpravy s ľudskými právami, tak ako sú vymedzené v záväzných vnútroštátnych a medzinárodných prameňoch práva.

Obzvlášť vo vzťahu k právnej úprave trestu ako právneho následku trestného činu pritom platí, že nepostačuje len dodržiavanie požiadavky nulla poena sine lege, ale je nevyhnutné, aby zákonom ustanovená právna úprava druhov trestov, podmienok ich ukladania, ako aj podmienok ich výkonu plne rešpektovala predovšetkým základné ľudské právo nebyť mučený ani podrobený neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestu zahŕňajúce zásadu primeranosti trestu trestnému činu, za ktorý je tento trest ukladaný.

Porušenie zásady primeranosti trestu môže viesť primárne k porušeniu základného práva alebo slobody, ktoré má byť trestom vzhľadom na jeho druh a povahu obmedzené, teda k ústavne nekonformnému zásahu do základného práva na osobnú slobodu, ochranu majetku, ochranu súkromného a rodinného života a pod. V prípade zjavného a extrémneho excesu z požiadavky primeranosti trestu k spáchanému trestnému činu,

predovšetkým pri dlhodobých trestoch odňatia slobody, však môže uloženie a výkon trestu nadobudnúť charakter krutého či neľudského zaobchádzania. Inak povedané, takýto trest môže nadobudnúť charakter krutého či neľudského trestu.

Požiadavka rešpektovania zásady primeranosti trestu je zahrnutá aj v práve nebyť mučený ani podrobený neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestu. Zjavne neprimeraná prísnosť trestu vo vzťahu k povahe a závažnosti spáchaného trestného činu je spôsobilá porušiť ústavný zákaz uloženia krutého či neľudského trestu obsiahnutý v čl. 16 ods. 2 ústavy.

Zaistenie účinnej ochrany spoločnosti pred najzávažnejšími formami opakovane páchanej trestnej činnosti predstavuje nepochybne legitímny cieľ, ktorému je potrebné priznať vysoký stupeň naliehavosti (závažnosti), najmä v podmienkach pretrvávajúceho vysokého podielu obzvlášť závažných foriem kriminality spojených s bezohľadným násilím, obchodom s drogami a s ľuďmi, či s novými bezpečnostnými rizikami, ako je napr. terorizmus. Význam osobitných trestnoprávných prostriedkov boja s kriminalitou v uvedenom kontexte podčiarkuje globalizácia spoločnosti a s ňou spojená zvyšujúca sa mobilita páchatel'ov trestných činov na jednej strane a na druhej strane limitovaný objem zdrojov spoločnosti, ktoré je možné vyčleniť na boj so zločinnosťou.

V predmetnej veci bolo teda potrebné posúdiť, či napadnutá právna úprava rešpektuje požiadavku primeranosti, t. j. či umožňuje uložiť páchatel'ovi trest primeraný trestnému činu, za ktorý sa trest ukladá, tak aby bola zachovaná rozumná a vyvážená väzba medzi intenzitou verejného záujmu na ochrane spoločnosti a závažnosťou zásahu do základných práv páchatel'a.

K rešpektovaniu požiadavky primeranosti trestu k spáchanému trestnému činu pritom musí dochádzať v dvoch rovinách:

- a) individuálnej – v rámci rozhodovacej činnosti súdu pri ukladaní konkrétneho trestu páchatel'ovi za spáchanie konkrétneho trestného činu,
- b) všeobecnej – v rámci normotvornej činnosti zákonodarcu pri stanovovaní všeobecných podmienok ukladania a výkonu trestov.

Je pritom zrejmé, že nevyhnutným predpokladom rešpektovania požiadavky primeranosti trestu súdom v individuálnej rovine je rešpektovanie tejto požiadavky zákonodarcom v rovine všeobecnej, keďže v zmysle zásady nulla poena sine lege je súd pri rozhodovaní o treste viazaný zákonom. Preto v prípade, ak je povinnosť súdu ukladať neprimeraný trest „zakódovaná“ zákonodarcom už priamo v zákone, nemá súd v konkrétnom prípade možnosť uložiť páchatel'ovi iný než neprimeraný trest.

Podľa nášho názoru spôsob, ktorý v § 47 ods. 2 Trestného zákona ako reakciu na recidívu zvolil zákonodarca, nerešpektuje požiadavku primeranosti trestu, pretože neumožňuje uložiť recidivistovi trest primeraný trestnému činu, za ktorý je ukladaný, a to z týchto dôvodov:

- a) napadnutá právna úprava neumožňuje dostatočnú individualizáciu trestu,
- b) existuje výrazná disproporcia medzi trestnými činmi vymenovanými v § 47 ods. 2 Trestného zákona a trestnými činmi, u ktorých uloženie trestu odňatia slobody na doživotie, resp. trestu odňatia slobody na dvadsaťpäť rokov umožňuje Trestný zákon v osobitnej časti.

Ani recidíva trestnej činnosti nemôže byť dôvodom na obmedzenie, resp. odňatie práva páchatel'a na primeraný, individualizovaný trest. Požiadavka primeranosti trestu k spáchanému trestnému činu nepozná žiadne výnimky, preto v každom jednom prípade bez rozdielu musí mať súd pri rozhodovaní o treste možnosť prihliadať na jednotlivé okolnosti prípadu, ako i na pomery páchatel'a. Totiž len trest vymeraný s maximálnym ohľadom na charakter jednotlivého prípadu môže byť trestom primeraným.

Napadnutá právna úprava neumožňuje diferenciáciu jednotlivých prípadov recidívy, čo spôsobuje, že pri rozhodovaní súdu o treste dochádza k mechanickému hodnoteniu jej významu.

Podľa nášho názoru možno zhrnúť, že napadnutá právna úprava je v rozpore s požiadavkou primeranosti trestu k trestnému činu, keďže stanovením povinnosti uloženia trestu odňatia slobody na doživotie, resp. trestu odňatia slobody na dvadsaťpäť rokov, výnimočne najmenej na dvadsať rokov neumožňuje dostatočnú individualizáciu trestu, a teda neumožňuje zabezpečiť, aby súd uložil páchatel'ovi trest, ktorý bude primeraný jeho trestnému činu.

Ďalším z prejavov neprimeranosti napadnutej právnej úpravy je skutočnosť, že osobu, ktorú by pri neexistencii napadnutej právnej úpravy bolo v prípade odsúdenia možné zaradiť i do ústavu na výkon trestu odňatia slobody so stredným alebo dokonca minimálnym stupňom stráženia, bude musieť súd v dôsledku napadnutej právnej úpravy obligatórne zaradiť medzi najviac narušených páchatel'ov do ústavu na výkon trestu odňatia slobody s maximálnym stupňom stráženia. Vo vzťahu k jednotlivým stupňom stráženia pritom platí, že čím je prísnejší stupeň stráženia, tým je menší rozsah práv odsúdených vo výkone trestu a tým je väčší rozsah ich obmedzení.

Medzi trestnými činmi vymenovanými v § 47 ods. 2 Trestného zákona a trestnými činmi, u ktorých uloženie trestu odňatia slobody na doživotie, resp. trestu odňatia slobody na dvadsaťpäť rokov umožňuje Trestný zákon v osobitnej časti, existuje výrazná disproporcia.

I keď prirodzene nespochybňujeme škodlivosť, resp. závažnosť trestných činov vymedzených v § 47 ods. 2 Trestného zákona, považujeme za prejav zjavného excesu z požiadaviek vyplývajúcich zo zásady primeranosti, že zatiaľ čo napr. za spáchanie vraždy podľa § 145 ods. 1 Trestného zákona hrozí páchatel'ovi odňatie slobody na pätnásť až dvadsať rokov, za typovo menej či nanajvýš rovnako závažné (v porovnaní s vraždou) trestné činy, napr. ublíženia na zdraví, vydierania, lúpeže, týrania blízkej osoby a zverenej osoby, všeobecného ohrozenia a pod. hrozí v prípade recidívy trest odňatia slobody na doživotie, resp. trest odňatia slobody na dvadsaťpäť rokov.

V skupine trestných činov vymedzených v § 47 ods. 2 Trestného zákona sa vyskytujú aj prípady relatívne bežnej kriminality. Podľa nášho názoru preto u väčšiny trestných činov uvedených v § 47 ods. 2 Trestného zákona už i len zakotvenie samotnej možnosti uloženia trestu odňatia slobody na doživotie, resp. trestu odňatia slobody na dvadsaťpäť rokov porušuje požiadavku primeranosti trestu.

Rešpektujúc požiadavku primeranosti trestu musí zákonodarca zabezpečiť, aby trestné činy s podobnou typovou závažnosťou boli trestané podobne, aby trestné činy s nižšou typovou závažnosťou neboli trestané podstatne prísnejšie ako trestné činy s vyššou typovou závažnosťou, resp. aby trestné činy s vyššou typovou závažnosťou neboli trestané zásadne miernejšie ako trestné činy s nižšou typovou závažnosťou.

Je nepochybné, že uložený trest by mal zohľadňovať i skutočnosť, že trestný čin bol spáchaný v rámci recidívy. Rešpektujúc požiadavku primeranosti trestu by však k zohľadňovaniu existencie recidívy mal pristupovať predovšetkým súd, a to popri zvažovaní a zohľadňovaní všetkých ostatných okolností konkrétneho prípadu a následne by mal uložiť primeraný, individualizovaný trest v rámci zákonných trestných sadzieb ustanovených zákonodarcom za ten-ktorý druh trestného činu.

Čo sa týka vzťahu požiadavky primeranosti trestu k trestnému činu na jednej strane a zákazu byť podrobený mučeniu a inému neľudskému zaobchádzaniu alebo trestu na strane druhej, zastávame názor, že požiadavka primeranosti trestu tvorí neoddeliteľnú súčasť práva nebyť podrobený mučeniu a inému neľudskému zaobchádzaniu alebo trestu. Každý zjavne neprimeraný trest je nespravodlivý a zároveň je vo svojej podstate krutý a neľudský, a preto uloženie úplne neprimeraného trestu je potrebné posudzovať ako uloženie krutého a neľudského trestu v zmysle čl. 16 ods. 2 ústavy.

Napadnutá právna úprava § 47 ods. 2 Trestného zákona vzhľadom na neumožnenie dostatočnej individualizácie trestu a existenciu výraznej disproporcie medzi prísnosťou trestného postihu trestných činov vymenovaných v § 47 ods. 2 Trestného zákona v porovnaní s prísnosťou trestného postihu trestných činov, u ktorých uloženie trestu odňatia slobody na doživotie, resp. trestu odňatia slobody na dvadsaťpäť rokov umožňuje Trestný zákon v osobitnej časti, zakladá zjavne neprimeranú prísnosť trestania trestných činov, na ktoré sa vzťahuje aj napriek tomu, že účel trestu a trestnej politiky štátu možno v daných prípadoch dosiahnuť aj inými, štandardnými prostriedkami trestného práva, ktoré zasahujú do základných práv a slobôd miernejším spôsobom

Vzhľadom na uvedené sme toho názoru, že napadnutá právna úprava nie je v súlade s ústavným zákazom uloženia krutého či neľudského trestu, a preto bolo podľa nášho názoru dôvodné, aby plénum ústavného súdu nálezom vyslovilo, že napadnuté ustanovenie § 47 ods. 2 Trestného zákona nie je v súlade s čl. 16 ods. 2 ústavy a napokon ani s čl. 3 dohovoru.

Odlišné stanovisko sudcu JUDr. Ľubomíra Dobríka, PhD.

Svoj osobný postoj k bodu 2 výroku nálezu Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. PL. ÚS 6/09 som vyjadril hlasovaním. Keďže ide o vec súladu právneho poriadku s Ústavou Slovenskej republiky a medzinárodnými záväzkami Slovenskej republiky v oblasti ľudských práv a základných slobôd, považujem za dôležité, aby som sa vyjadril aj týmto spôsobom.

V celkovej namietanej úprave sa domnievam, že je vypočítaná na efekt, ktorý sa nedostaví, a to efekt smerujúci k voličovi, že politik sa stará o verejné blaho a tvrdo zakročuje proti závažnej trestnej činnosti. Tieto úvahy treba porovnať s úvahami a teóriami o treste smrti.

Stotožňujem sa s názorom prof. Václava Bělohradského, že ide o výrobu všeliaku a takúto legislatívu realizuje „tekutý hnev“. Najviac mi na preskúmvanej právnej predlohe vadí, že bola prevzatá aj s chybami, ktoré v krajine jej pôvodu už boli dávno uvádzané, a to že za tri celkom banálne lúpeže môže dôjsť k použitiu sadzby na doživotie.

Aj keď väčšina pléna sa domnieva, že zmena účinná od 1. septembra 2011 vyriešila všetky problémy, takýto stav nenastal, napr. trestný čin lúpeže podľa § 188 Trestného zákona je súčasťou úpravy podľa § 47 ods. 2 v celom rozsahu, teda aj odsek 1 tohto ustanovenia, k čomu sa viaže moja námietka

Iné trestné činy, ktoré by si žiadali byť súčasťou tejto úpravy, jej súčasťou nie sú, čo však nie je otázkou Ústavného súdu Slovenskej republiky, ktorý je vo veci negatívnym zákonodarcom.

K väčšinovému rozhodnutiu pripomínam, že na vec sa nemožno pozerat' očami politikov, ktorí strašia verejnosť, že v prípade opačného rozhodnutia sa na slobodu dostanú závažní nepolepšiteľní odsúdení. V ostatných, najmä právnych argumentáciách súhlasím s predloženým protinávrhom, ktorý však nezískal potrebnú väčšinu, a nepovažujem za potrebné opakovať myšlienky tam uvedené.

Odlišné stanovisko sudkyne JUDr. Ľudmily Gajdošíkovej, CSc.

Stotožňujem sa s obidvomi výroky nálezu. Odlišné stanovisko pripájam k časti odôvodnenia týkajúcej sa 2. výroku nálezu, s ktorou nemôžem súhlasiť z dôvodu, že podstatu odôvodnenia tohto rozhodnutia ústavného súdu tvorí test ústavnosti vo vzťahu k ústavným princípom vyplývajúcim najmä z čl. 1 ods. 1 v spojení s čl. 13 ústavy, a nie s čl. 16 ods. 2 ústavy a čl. 3 dohovoru, aj keď s vedomím pléna, že navrhovateľ (okresný súd) namietal nesúlad § 47 ods. 2 Trestného zákona len s čl. 16 ods. 2 ústavy a s čl. 3 dohovoru.

Aj keď rešpektujem, že čl. 1 ods. 1 a čl. 13 ústavy majú charakter všeobecných ústavných princípov, ktoré sú vždy implicitnou súčasťou každého rozhodovania ústavného súdu nazdávam sa, že vychádzajúc len zo záveru o súlade § 47 ods. 2 Trestného zákona s čl. 1 ods. 1 v spojení s čl. 13 ústavy a z uplatnenia testu proporcionality, bez vlastného posúdenia súladu § 47 ods. 2 Trestného zákona s čl. 16 ods. 2 ústavy a s čl. 3 dohovoru, sa vymyká z väčšinou pléna akceptovanej konkrétnej kontroly ústavnosti právnych predpisov realizovanej na základe návrhu všeobecného súdu.

Ústavný súd posúdil ústavnosť napadnutého ustanovenia § 47 ods. 2 Trestného zákona všeobecne, teda nie spôsobom, ktorého sa domáhal navrhovateľ, t. j. s čl. 16 ods. 2 ústavy a s čl. 3 dohovoru. Takýto postup ústavného súdu podľa môjho názoru nie je prejavom zdržanlivosti deklarovanej v odôvodnení nálezu (možno v iných súvislostiach), ale naopak, jeho aktivizmu, ktorý siaha nad rámec ustanovenej možnosti uplatnenia § 40 zákona o ústavnom súde. Preto považujem „kľúčovú techniku zisťovania (ne)súladu napadnutého ustanovenia s ústavou a dohovorom“, a to práve „test proporcionality“, za neodôvodnene rozširujúci prístup ústavného súdu, ktorý v danom prípade ide nad rámec návrhu okresného súdu.

Vzhľadom na to, že sa prikláňam k jedinému možnému prístupu k hodnoteniu ústavnosti právnych predpisov bez rozlišovania kontroly ich ústavnosti ústavným súdom na abstraktnú kontrolu ústavnosti a konkrétnu kontrolu ústavnosti, nemôžem súhlasiť s bodom 7 odôvodnenia (s. 48, 49), ktorý sa nevzťahuje na posúdenie ústavnosti napadnutého § 47 ods. 2 Trestného zákona, ale na jeho možnú aplikáciu, s dôrazom na význam ústavne konformného výkladu zákonov súdmi (a vlastne všetkými orgánmi verejnej moci) pri ich rozhodovacej činnosti, pretože to nepatrí do odôvodnenia nálezu o súlade právnych predpisov, lebo nejde o súčasť konania o ich súlade podľa čl. 125 ods. 1

ústavy. Napriek zrejmej snahe zdôrazniť v tejto časti odôvodnenia, že v danom prípade ide o konkrétnu kontrolu ústavnosti napadnutých ustanovení, pretože ide o konanie o súlade právnych predpisov začaté na návrh okresného súdu, vyznieva nezrozumiteľne konštatovanie, že ide „o špecifikum konania ústavnej súladnosti zákonov iniciovaného súdom v súvislosti s jeho rozhodovacou činnosťou, ktoré spadá do abstraktnej kontroly ústavnosti s prvkami konkrétnej kontroly“. Takto sformulované konštatovanie podľa môjho názoru smeruje k ďalšiemu prístupu ku kontrole ústavnosti právnych predpisov, čo je vzhľadom na môj názor, že kontrola súladu právnych predpisov s ústavou je len jedna, neprijateľné.

Odlíšné (paralelné) stanovisko sudcu JUDr. Lajosa Mészáros

Vzhľadom na to, že nesúhlasím celkom s odôvodnením rozhodnutia väčšiny pléna Ústavného súdu Slovenskej republiky pripájam k tomuto nálezu svoje odlíšné (paralelné) stanovisko.

Ľudská dôstojnosť je kľúčovým konceptom európskych ústavných tradícií. Ústavný súd sa ho síce explicitne dovoľáva sporadicky, aj keď vo významných prípadoch (PL. ÚS 12/01, PL. ÚS 10/06, PL. ÚS 16/09), ale inherentne je súčasťou judikatúry chrániacej ľudskej slobody. Pri posudzovaní ústavnej súladnosti trestov je ľudská dôstojnosť významným nástrojom, pretože pri trestaní nemôže byť páchatel' vnímaný len ako prostriedok k cieľu, ako objekt. To by nebolo akceptovateľné z hľadiska ľudskej dôstojnosti.

Hrubo neproporcionálny trest je podľa môjho názoru komponentom zákazu krutého alebo neľudského trestu. Z nálezu to nemusí byť úplne zrejmé.

Test proporcionality a proporcionality trestu v kontexte zákazu krutého alebo neľudského trestu nie je to isté. Zákaz krutého, neľudského či ponižujúceho trestu je právom absolútnym, nedotknuteľným (porov. II. ÚS 111/08). Zásah do neho nemožno testovať testom proporcionality, ktorý sa používa pri limitovateľných slobodách. Zákaz krutého, neľudského či ponižujúceho trestu nemožno vyvažovať iným základným právom alebo verejným dobrom, napríklad ochranou spoločnosti. K porušeniu alebo k nesúladu so zákazom krutého, neľudského či ponižujúceho trestu môže dôjsť vtedy, ak je trest tak silne neproporcionálny, že dôjde k zahrnutiu pod rozsah, a potom k zásahu a aktivácii čl. 16 ods. 2 ústavy alebo čl. 3 dohovoru.

V prvom rade som presvedčený, že napadnutý inštitút by sa nemal týkať mladistvých páchatel'ov. Ak vo všeobecnosti pre trestné právo platí, že obžalovaný má byť subjektom, a nie objektom práva, so zachovaním jeho ľudskej dôstojnosti, tak pri mladistvých páchatel'och to platí zvlášť. Skutočnosť, že chránime mladých ľudí, že veríme v ich druhú šancu, je súčasťou kultúry spoločnosti. Možno pripomenúť, že podľa klasickej štrasburskej judikatúry k čl. 3 sa zlé zaobchádzanie posudzuje aj z hľadiska veku páchatel'a (Weeks v. The United Kingdom, sťažnosť č. 9787/82, rozsudok z 2. marca 1987, bod 47: „Having regard to Mr. Weeks' age at the time“). Existuje právny názor, že ustanovenia § 47, § 97, § 109 a § 117 ods. 1 a 3 Trestného zákona vylučujú aplikáciu zásady trikrát a dosť na mladistvých. Podľa môjho názoru by však mal trestný zákon obsahovať explicitné vylúčenie mladistvých z tohto režimu. Ak už nejde Slovenská republika cestou úplne špeciálneho režimu trestania mladistvých, tak ako to je napríklad v Českej republike (zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže), tak je potrebné zachovať aspoň pôvodný stav a nezvyšovať kriminalizáciu mladistvých.

V druhom rade som presvedčený, že lehota možného podmieneného prepustenia podľa § 67 ods. 1 a 2 Trestného zákona je nastavená príliš drakonicky. Je nepochybné, že kľúčovým komponentom celého inštitútu trikrát a dosť, ktorý spočíva v dlhodobých trestoch odňatia slobody, je ochrana spoločnosti pred páchatel'mi, ktorým niet rady. Trest odňatia slobody plní individuálnu, punitívnu funkciu voči páchatel'ovi, ako aj funkciu ochrany spoločnosti. Štrasburský súd naznačuje (už citovaný Weeks v. The United Kingdom, bod 46 a 47), že ak by veľmi dlhodobý trest plnil len punitívnu funkciu, mohlo by to znamenať neproporcionálny trest nezlučiteľný s čl. 3 dohovoru. Vyváženie spomínaných funkcií, punitívnej a ochrannej, je možné pomocou inštitútu podmieneného prepustenia. Ak nezávislý súd expertne zistí, že spoločnosť už nie je potrebné chrániť, odsúdený môže byť prepustený na slobodu. Odsúdený tak nemá právny nárok na prepustenie, má však právny nárok na preskúmanie nutnosti ďalšieho výkonu trestu. Domnievam sa, z tejto perspektívy, že možnosť podmieneného prepustenia podľa platnej právnej úpravy (Osoba odsúdená za obzvlášť závažný zločin alebo osoba odsúdená na

	<p>trest odňatia slobody podľa § 47 ods. 2 okrem osoby odsúdenej na doživotie môže byť podmienene prepustená až po výkone troch štvrtín uloženého trestu odňatia slobody. Osoba odsúdená na doživotie môže byť podmienene prepustená najskôr po dvadsiatich piatich rokoch výkonu tohto trestu.) je nastavená príliš neskoro, aby vyvážila punitívnu a ochrannú funkciu, aby zachovala vždy ľudskú dôstojnosť odsúdeného. Napokon ešte dodávam, že prípadná legislatívna úprava by sa mala týkať všetkých páchatel'ov odsúdených aj v minulosti v režime trikrát a dost'.</p> <p>Napokon som presvedčený, že odsúdený by mal byť aj formálne varovaný, že sa nachádza v režime prípadnej aplikácie zásady trikrát a dost'. Myslím si, že pri tak prísnom trestaní je potrebné urobiť zásadu neznalosť zákona neospravedľuje autentickejšou, a to tým, že ak súd odsudzuje páchatel'a za trestný čin uvedený v § 47 ods. 2 Trestného zákona na nepodmienečný trest odňatia slobody, mal by podľa zákona uviesť vo výroku, že prípadné spáchanie ďalších dvoch takýchto trestných činov alebo už len jedného trestného činu bude znamenať aktiváciu zásady trikrát a dost'.</p> <p>Z perspektívy celkovej koncepcie trestnej politiky sa mi žiada dodať, že zavedenie prísnych sankcií je jej najjednoduchšou podobou. Aj zásada trikrát a dost' by mohla byť akceptovateľnejšia, ak by bola súčasťou trestnej politiky kvalitná postpenitencionárna a probačná starostlivosť. S istou nepresnosťou možno povedať, že v tomto smere sú zo strany štátnej moci isté rezervy pri plnení pozitívneho záväzku.</p> <p>Za úvahu by napokon tiež stálo opätovne zvážiť rozsah trestných činov uvedených v § 47 ods. 2 Trestného zákona vychádzajúc z doterajších skúseností.</p>
<p>použité odkazy na relevantnú judikatúru ústavného súdu, ESEP a iných súdov</p>	<p>Ústavný súd SR: PL. ÚS 13/09, PL. ÚS 23/06, PL. ÚS 3/00, PL. ÚS 38/90, PL. ÚS 22/92, PL. ÚS 10/02, I. ÚS 76/2011,</p> <p>Rezolúcia Rady Európy R (76) 2</p> <p>Rozhodnutia ESEP: Engel a iní v. Holandsko (rozsudok z 8. júna 1976, sťažnosť č.5100/71) Dudgeon v. Spojené kráľovstvo (rozsudok z 22. októbra 1981, sťažnosť č.7525/76) Lingens v. Rakúsko (rozsudok z 8. júla 1986, sťažnosť č.9815/82) Schimanek v. Rakúsko (rozhodnutie o prijateľnosti z 1. februára 2000, sťažnosť č.32307/96) X a Y v. Holandsko (rozsudok z 26. marca 1985, sťažnosť č.8978/80) Osman v. Spojené kráľovstvo (rozsudok z 28. októbra 1998, sťažnosť č. 23452/94) A v. Spojené kráľovstvo (rozsudok z 23. septembra 1998) Tyrer v. Spojené kráľovstvo (rozsudok z 15. marca 1978, sťažnosť č.5856/72) Sawoniuk v. Spojené kráľovstvo (rozsudok z 29. mája 2001 , sťažnosť č.63716/00) V. v. Spojené kráľovstvo (rozsudok zo 16. decembra 1999) Weeks v. Spojené kráľovstvo (rozsudok z 2. marca 1987, sťažnosť č.9787/82) Kafkaris v. Cyprus (rozsudok z 12. februára 2008, sťažnosť č.21906/04) Achour v. Francúzsko (rozsudok z 29. marca 2006, sťažnosť č.67335/01) Maričák v. Slovenská republika (rozhodnutie zo 7. júna 2011, sťažnosť č. 26621/10)</p>

Spracovala : JUDr. Martina Buchová

Upozornenie :

Prehľad vybraných rozhodnutí Ústavného súdu Slovenskej republiky (ďalej len „prehľad“) je neoficiálnym dokumentom, ktorý slúži výlučne na informovanie o rozhodovacej činnosti Ústavného súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“). Prehľad zostavuje Analytické oddelenie Odboru súdnych poradcov a súdnej agendy Kancelárie Ústavného súdu Slovenskej republiky z rozhodnutí ústavného súdu, písomne vyhotovených a odoslaných účastníkom konania v danom období. Prehľad nezaväzuje ústavný súd a nenahrádza jednotlivé rozhodnutia ústavného súdu, z ktorých bol zostavený.